

Od září 2024 končí legální provoz kotlů, které zatěžují naše zdraví. Plán jejich náhrady funguje.

30.8.2024 - | Hnutí DUHA

Od 1. září 2024 začíná podle zákona o ochraně ovzduší, platit zákaz provozu kotlů na tuhá paliva, které jsou zařazeny do 1. a 2. emisní třídy, případně jsou natolik staré, že u nich emisní třídu nelze určit [1]. Zákaz byl uzákoněn již v roce 2012 a počítal s koncem těchto kotlů v roce 2022. Tato lhůta byla, z důvodu plynové krize, posunuta o dva roky. Již od roku 2015 s výměnou kotlů významně pomáhají Kotlíkové dotace, které znatelně zlepšily kvalitu ovzduší. A systém podpor bude pokračovat i nadále.

Celý projekt výměny kotlů v České republice je tak příkladem úspěšné ekologické politiky z hlediska strategického nastavení, tzn. kombinace dlouho dopředu stanoveného termínu a dotačního programu, zlepšení kvality života lidí, zejména poklesu znečištění ovzduší na venkově i sociálního řešení, kterým je bonus pro nízkopříjmové domácnosti nebo výhodné půjčky ve znevýhodněných regionech.

Znečištění ovzduší z lokálního vytápění je třeba řešit

Lokální vytápění je v posledních dekádách jednoznačně dominantním zdrojem znečištění ovzduší v případě karcinogenních polycyklických aromatických uhlovodíků (souhrnně vyjádřených jako benzo(a)pyren, nebo jemného poletavého prachu ($PM_{2,5}$). V případě primárních emisí $PM_{2,5}$ v České republice činil v roce 2021 podíl sektoru individuálního vytápění domácností 83 %. V roce 2021 vypustily kotle pro lokální vytápění tuhými palivy téměř 50 000 tun jemného poletavého prachu [2].

Právě ukončení provozu kotlů 1. a 2. emisní třídy dává z pohledu snížení znečištění ovzduší velký smysl. Například pro uhlý kotel v 1. emisní třídě určuje norma mezní hodnotu prachu na úrovni 180 mg na metr krychlový spalin, pro kotel ve 3. emisní třídě jde o 125 mg/m^3 a pro 5. emisní třídu o $40 \text{ až } 60 \text{ mg/m}^3$ podle druhu kotle [3]. To je rozdíl, kterého si rozhodně všimnete vy i vaši sousedé.

Kotlíkové dotace - nástroj, který funguje

Zákaz kotlů 1. a 2. emisní třídy byl avizovaný dlouho dopředu, v zákoně o ochraně ovzduší byl schválen v roce 2012. Majitelé kotlů navíc dostali mimořádně výhodnou možnost podpory na výměnu starého kotle. Pro připomenutí, Ministerstvo životního prostředí spustilo v roce 2015 atraktivní program známý jako **kotlíkové dotace**, který byl zacílen právě na výměnu kotlů na tuhá paliva zařazených do 1. a 2. emisní třídy.

Díky vysoké míře dotační podpory, která dosahovala až 95 % investičních nákladů u nízkopříjmových domácností, byl ze strany uživatelů o kotlíkové dotace enormní zájem. Současně odpadly finanční bariéry pro žadatele bez vlastních úspor. V tzv. uhelných krajích (Moravskoslezském, Ústeckém a Karlovarském) jsou navíc k dispozici výhodné kotlíkové půjčky na dofinancování dotace. Podle Ministerstva životního prostředí využilo kotlíkové dotace 130 tisíc žadatelů [4]. Ve výzvách ukončených do roku 2021 bylo na dotacích vyplaceno více než 10 miliard korun [5]. Pozitivní efekt kotlíkových dotací je z pohledu snížení znečištění ovzduší nesporný. Roční emise jemného poletavého prachu $PM_{2,5}$ z individuálního vytápění klesly mezi lety 2015 a 2021 o 18 000 tun [6].

Podle odhadu Státního fondu životního prostředí stále zbývá vyměnit několik desítek tisíc nevyhovujících kotlů, z nichž ovšem některé již nejsou využívány a majitelé si je ponechali jako záložní zdroj [7]. Podpora výměny kotlů od září 2024 nekončí, ale přesouvá se do programů **Nová zelená úsporám** a **Nová zelená úsporám Light**. Dotace sice nebude tak štedrá jako v případě kotlíkových dotací, ale nízkopříjmové domácnosti stále dosáhnou na podporu ve výši až 110 000 korun v případě nákupu nového kotle na biomasu a 150 000 korun při pořízení tepelného čerpadla. Od začátku září pak lze žádat o podporu výměny i v případě uhelných kotlů vyšších emisních tříd [8].

Lokální vytápění uhlím skončí během několika let

Vedle snižování emisí z lokálního vytápění je dalším pozitivním efektem kotlíkových dotací podpora výměny uhelných kotlů. Tu by domácnosti v příštích letech byly stejně nuceny provést. Po ukončení provozu uhelných elektráren a tepláren, se kterým schválená východiska energetické koncepce počítají nejpozději v roce 2033, a provozovatelé je patrně budou uzavírat dříve, již nebude na trhu tříděné uhlí využívané v domácnostech. Výhřevné uhlí pro domácnosti totiž nelze těžit samostatně, po uzavření dolů následkem výpadku odběru z elektráren a tepláren, již nebude dostupné [9]. Případný nárůst dovozu se dá předpokládat pouze u černého uhlí, které však českému hnědému uhlí nemůže cenově konkurovat a nebude tak pro domácnosti představovat levnou alternativu. Pro domácnosti je tedy nejlepším řešením kotel vyměnit.

Kontakty:

Karel Polanecký, energetický expert Hnutí DUHA,

tel.: 775 778 202, karel.polanecky@hnutiduha.cz

Jiří Koželouh, vedoucí energetického programu Hnutí DUHA,

tel.: 723 559 495, e-mail: jiri.kozelouh@hnutiduha.cz

Eva Pernicová, tisková mluvčí Hnutí DUHA,

tel.: 734 770 020, e-mail: eva.pernicova@hnutiduha.cz

Zdroje:

[1] Zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší - zákonem stanovený termín 1. září 2022 byl odložen o dva roky kvůli tlumení dopadů energetické krize způsobené ruskou invazí na Ukrajinu.

[2] Národní program snižování emisí České republiky - aktualizace 2023, Ministerstvo životního prostředí 2023,

[https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/strategicke_dokumenty/\\$FILE/000-Aktualizace_NPSE_2023-20240118.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/strategicke_dokumenty/$FILE/000-Aktualizace_NPSE_2023-20240118.pdf)

Zdrojová struktura emisí PM_{2,5}, obrázek 11 na straně 40

[3] Kubesa, P., Horák, J., Krpec, K., Hopan, F., Jankovská, Z., Martiník, L., 2013. Emise prachu z malých spalovacích zařízení na tuhá paliva a metody jejich stanovení,

<https://vytapieni.tzb-info.cz/vytapime-pevnymi-palivy/9536-emise-prachu-z-malych-spalovacich-zarizeni-na-tuha-paliva-a-metody-jejich-stanoveni>

[4] Tisková zpráva: Představujeme novinky v dotacích na výměnu kotlů, které začnou platit od 1. září 2024, <https://novazelenausporam.cz/tiskova-zprava/70>

[5] Lyčka, Z., Hrbek, J., 2019. Kotlíkové dotace - aktuální stav a co bude následovat?,

<https://vytapieni.tzb-info.cz/kotlikove-dotace/19958-kotlikove-dotace-aktualni-stav-a-co-bude-nasledovat>

[6] Viz odkaz 2.

[7] Rozhovor s ředitelem SFŽP Petrem Valdmanem na ČRo Plus z 26. srpna 2024:

<https://plus.rozhlas.cz/od-zari-bude-za-topeni-ve-starem-kotli-pokuta-i-pak-budou-na-vymenu-urcene-9299552>

[8] Viz odkaz 4.

[9] Více informací v tiskové zprávě Hnutí DUHA z 5. června 2023:

<https://hnutiduha.cz/aktualne/prumysl-i-ekologicke-organizace-pozaduji-zakaz-prodeje-uhelnych-kotlu-proti-jsou-tezari-ods>

<https://hnutiduha.cz/aktualne/od-zari-2024-konci-legalni-provoz-kotlu-ktere-zatezuji-nase-zdravi-plan-jejich-nahrady>